

СТАНОВИЩЕ

Докторска дисертация на тема: Нагласи към храненето, модели на хранително поведение и благополучие“

Докторант: Ивета Тонева Пилева

Изготвил становището: доц. Павлина Петкова, дм

Дисертацията на Пилева е върху важният въпрос за значимостта на здравословното хранително поведение, връзката с личностовото развитие и житейска адаптация на благополучие.

Дисертацията е разработена в четири основни глави, общо на 182 страници, цитирани са 182 актуални източника на кирилица и латиница, съдържанието е онагледено с прегледни графики и таблици.

Първата и втора глави са върху теоретичните подходи за хранителното поведение. Чудесен е обзорът за развитието на теоретичните схващания и изследователската практика на професионалисти от много страни. Основен акцент са подбора на самите храни в различни възрасти, култури и здравословно състояние. Представена е позицията на СЗО с промените в концепциите на хранителните режими, разгърнати във времето, с психосоматичната и социално-психологичните връзки на функциониране. Представена е взаимовръзката между социалното учене, асоциативното учене, награждаващото поведение на авторитетите, хранителните режими и поведение, изведени от поредица емпирични изследвания. Специална част в обзора е заделена на когнитивния и екологичен модели на хранителното поведение, на личностовите черти и взаимовръзката с храненето. Много богат е обзорът върху циркулярната взаимовръзка емоции, защитни механизми, контрол, орторексия невроза, благополучие и хранително поведение.

Третата глава представя теоретичната рамка на изследването, базирана върху богатият обзор. Докторантката изгражда великолепен теоретичен модел, съставен от четири взаимосвързани основни сфери. Целите, хипотезите и задачите са много добре структурирани. Инструментариумът е съставен от

девет въпросника, които дават възможност за анализ на: модели на хранително поведение; нагласи към храненето; измерване на obsесивните нагласи към здравословното хранене; скала за измерване на щастието; кратка версия на Голямата петорка; скала за самооценка; скала за удовлетвореност от живота; въпросник за евдемонично благополучие; скала за оценка на позитивния и негативния афект. Този инструментариум е съразмерен към поставените цели и задачи и независимо, че големият брой на скалите прави научното изследване трудоемко, то дава възможност за сложни и многостранни анализи. Извадката от изследвани лица е обемна – 298 лица, разделени по пол и в две възрастови групи.

Четвъртата глава съдържа данни от емпиричното изследване на взаимодействието между моделите на хранително поведение, личностните черти и благополучието. Данните са представени в отлична логична последователност по отделните скали и въпросници, направените сложни статистически обработки и от там в логиката на усложняващите се анализи, за разкриване на взаимовръзки свързани със заложените хипотези. Всички тези изследвания и анализи са представени много разбираемо, нагледно и с психологично усложняващи се анализи на взаимовръзките. Ще отбележа някои по-интересни анализи: здравословният начин на живот е разпространен повече сред младежта, докато по-старото поколение се придържа към по-традиционни хранителни модели; изследваните лица, които са женени или имат партньори са с по-слабо изразени наклонности за obsесивни нагласи за здравословно хранене; хората с орторексия невроза са склонни да конфигурират диетата си от ден за ден, както и да набавят специализирани продукти и да спортуват свръхмерност. От личностовите черти целенасочеността и невротизмът са най-отчетливо свързани с три негативни хранителни модела: нездравословно хранене, пропускане на основни хранения и културово обусловените негативни поведенчески модели. Хората с по-високи нива на удовлетворение от живота, щастие и евдемонично благополучие се хранят по-здравословно, рядко имат епизоди на емоционално хранене, не пропускат основни хранения. При тях рискът от сериозни психосоматични заболявания е по-нисък. Специфична е взаимовръзката между позитивния и негативен емоционален афект с хранителните разстройства и obsесивните нагласи към здравословно хранене, а орторексия невроза е в отрицателна корелация с благополучието.

Петата и шеста глави представят обобщение на резултатите и заключение, със съразмерна критична оценка за ограниченията и бъдещи насоки за изследвания. Направени са сложни анализи на взаимовръзки с медиаторно влияние на трети фактор. В нагледна схема е представен обобщеният модел на директни и индиректни ефекти на личностовите характеристики върху благополучието, опосредствано от моделите на хранително поведение. Обобщените интерпретации са в няколко посоки: възрастта е диференциращ фактор за нездравословното хранене, емоционалното хранене и пропускането на хранене; с възрастта намаляват тенденциите към нездравословно хранене, а тези които живеят в брак имат по-ниски резултати за нездравословно хранене, по-добри показатели на здраве и благополучие; когато нямат деца възрастните са по-склонни към нездравословно хранене, епизоди на емоционално хранене; спортуването стимулира по-здравословните модели на хранене, по-редки епизоди на емоционално хранене; хранителните разстройства са обвързани с чувство на изолация, обезценяващи мисли на Аза, депресия, ниска самооценка и невротизъм; жените имат по-изразени нагласи към obsесивен модел на хранене характерен за орторексия невроза, което е различно от западната култура, където тя доминира при мъжете.

Докторантката отчита ограниченията в своето научно изследване и очертава добри насоки за бъдещи изследвания. Изказвам и личните си поздравления към куража на научния ръководител проф. С. Карабельова да развива научните изследвания в тази сложна, изпълнена с противоречия гранична област между психологията, медицината и психотерапията!

Към докторската дисертация нямам критични бележки по същество. Искам да насърча Пилева да направи практическо ръководство, което ще бъде изключително ценно както за специализиращите, така и за психолозите консултанти и психотерапевти.

В заключение, убедено ще гласувам положително и насърчавам членовете на Научното жури също да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на Ивета Пилева по научната специалност 3.2. Психология (Психология на здравето).

14.06.2018

София

Изготвил становището:

доц. П. Петкова